

Teresa Martyniuk

WARTOŚĆ INFORMACYJNA WYNIKU FINANSOWEGO W ŚWIETLE UŻYTECZNOŚCI SPRAWOZDANIA FINANSOWEGO

Słowa kluczowe: determinanty jakości wyniku finansowego, utrata wartości aktywów.

THE INFORMATIONAL VALUE OF FINANCIAL RESULTS IN THE CONTEXT OF FINANCIAL STATEMENTS RELEVANCE

Keywords: determinants of financial results quality, impairment of assets.

Wstęp

W warunkach gospodarki rynkowej bardzo ważnym elementem funkcjonowania rynku staje się potwierdzenie wiarygodności informacji zawartych w sprawozdaniu finansowym. W ostatnich latach to zagadnienie jest poruszane coraz częściej w nawiązaniu do postępującej globalizacji rynku¹. Problemem w szczególności jest właściwy pomiar i prezentacja rezultatów działalności przedsiębiorstwa wyrażane w postaci wyniku finansowego, na który w dużym stopniu zwraca uwagę otoczenie przedsiębiorstwa, jednocześnie poddaje krytyce jego wartość poznawczą². Celem artykułu jest wskazanie głównych czynników determinujących jakość wyniku finansowego przedsiębiorstwa dla poprawy użyteczności sprawozdania finansowego. Na potrzeby opracowania przeprowadzono przegląd literatury przedmiotu i wykorzystano między innymi metody: dedukcji, analizy i syntezy.

1. Rola wyniku finansowego przedsiębiorstwa

Wynik finansowy jest najbardziej dostępnym dla rynku parametrem pozwalającym na ocenę rezultatów działalności przedsiębiorstwa i determinującym decyzje inwestycyjne jego uczestników. Stanowi on podstawową kategorię w ocenie stopy zwrotu, a także jest on wykorzystywany do szacowania przyszłych przepływów pieniężnych oraz oceny ryzyka inwestycyjnego i kredytowego. Od niego zależy także wysokość wypłacanej dywidendy udziałowcom. Dlatego publikacja wyników finansowych przez spółki akcyjne istotnie wpływa na decyzje inwestorów o zakupie lub sprzedaży akcji i bezpośrednio oddziałuje na ich kurs. Stąd wynik finansowy wpływa na wartość rynkową przedsiębiorstwa³. Jego maksymalizacja jest jednym z głównych celów długookresowej działalności przedsiębiorstwa zmierzającym do wzrostu jego wartości.

Znaczenie wyniku finansowego wyraża się także w tym, że jest on podstawą do obliczania innych miar dokonań i wskaźników ekonomicznych uwzględnianych

¹ Zob. Walińska E., (2009), s. 9.

² Zob. Cieślak R., (2010) s. 129.

³ Zob. Czubakowska K., Gabrusewicz W., Nowak E., (2009), s. 184.

w analizie sytuacji finansowej przedsiębiorstwa zarówno przez interesariuszy wewnętrznych, jak i zewnętrznych. Wpływa tym samym na warunki współpracy z kontrahentami oraz zdolność do pomnażania kapitałów własnych⁴.

Dodatnia (zysk finansowy) i powiększająca się wartość wyniku finansowego jest przejawem poprawiającej się sytuacji finansowej przedsiębiorstwa, a jego dynamika świadczy o efektywności działań przez nie podejmowanych. Z kolei malejąca dynamika wzrostu i powstawanie strat z działalności świadczyć może o pogarszającej się sytuacji finansowej, zagrażającej zachowaniu zasady kontynuacji działania przedsiębiorstwa.

Wynik finansowy można także wykorzystywać dla oceny skuteczności działania zarządzających przedsiębiorstwem. Może on stanowić parametr motywujący efektywność i jakość zarządzania zasobami jednostki. Jest wykorzystywany do dokonywania wyboru wariantów działania przedsiębiorstwa oraz oceny relacji między poniesionymi nakładami a osiąganymi efektami.

Wynik finansowy jest również najważniejszym wewnętrznym źródłem finansowania rozwoju przedsiębiorstwa. O jego znaczeniu może świadczyć stwierdzenie, że „jest oczkiem w głowie zarządu każdej firmy”⁵.

2. Wyznaczniki jakości wyniku finansowego

Jednoznaczne określenie jakości wyniku finansowego jest trudne. Wynika to zapewne ze znacznego zróżnicowania oczekiwań użytkowników sprawozdań finansowych wobec właściwości informacji prezentowanej przez wynik finansowy. W literaturze nie udało się do tej pory określić konkretnej definicji jego jakości. Autorzy opracowań z tego zakresu przybliżają sens jakości wyniku finansowego poprzez opis właściwości jakim, powinien wyróżniać się wysokiej jakości wynik finansowy. Twierdzą, że „przez jakość zysku księgowego rozumiemy ogół jego cech, które decydują o przydatności tej kategorii w procesie podejmowania decyzji ekonomicznych”⁶. Podejście to zapewne zasadne jest w świetle celów jakie stawia się sprawozdawczości finansowej przedsiębiorstwa. Aby podtrzymać dobry wizerunek, przedsiębiorstwa powinny przekazywać w sprawozdaniu finansowym informacje wolne od błędów i jakichkolwiek manipulacji. O jakości sprawozdania finansowego decydują „takie jego właściwości, które sprawiają, że informacje w nim zawarte są użyteczne dla odbiorców”⁷. Głównym celem jego sporządzania jest więc prezentacja zestawu wysokiej jakości informacji użytecznych przy podejmowaniu decyzji ekonomicznych. Atrybut użyteczności – zgodnie z założeniami koncepcyjnymi MSR – posiada informacja zrozumiała, przydatna, wiarygodna i porównywalna⁸. Przyjmuje się przy tym, iż staranne wyważenie tych jakościowych

⁴ Zob. Michalak J., (2008), s. 84.

⁵ Zob. Wieczorek A., (2010).

⁶ Zob. Cieślik R., Szczyński W., (2009) s 335, por. Turyna J., (2010) s. 139.

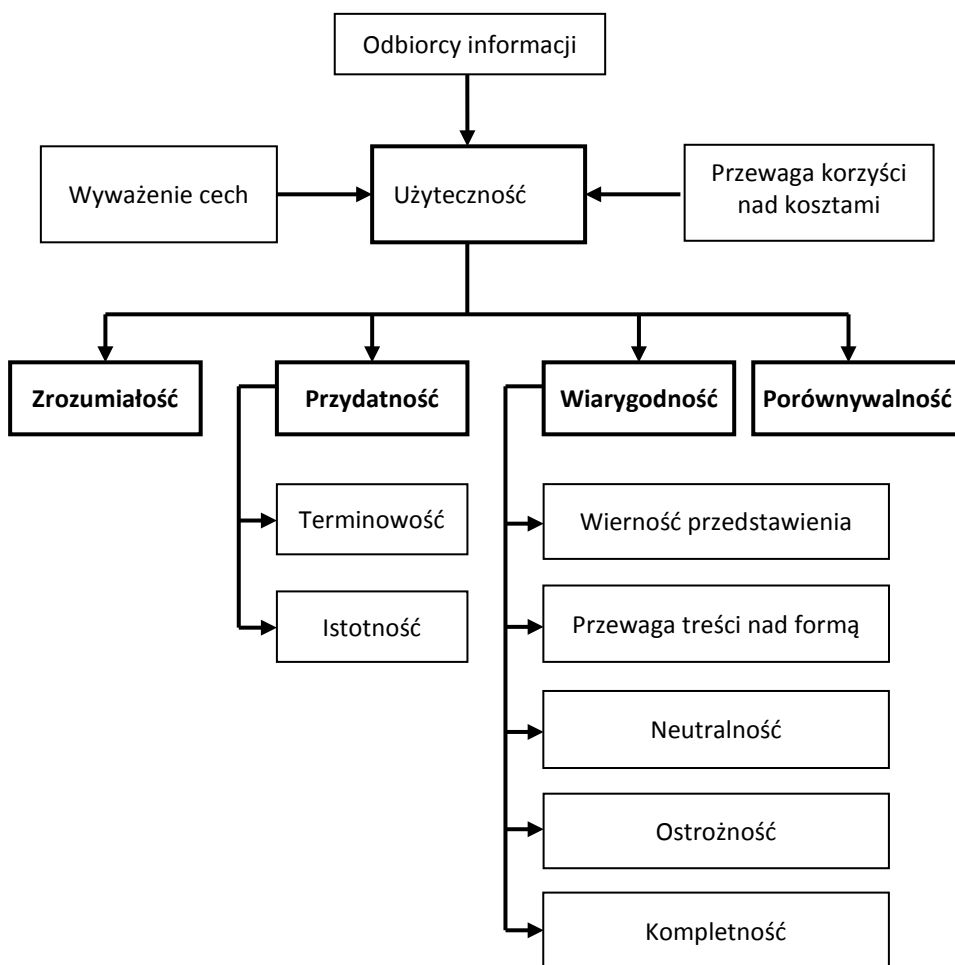
⁷ Międzynarodowe Standardy Sprawozdawczości Finansowej, (2011), s. 61-66.

⁸ W Założeniach koncepcyjnych MSR nie zastosowano hierarchii tych cech, ani też – odmiennie niż w US GAAP nie podzielono ich według orientacji na użytkownika oraz na decyzje. Szerzej na ten temat: Turyna J., (2003) s. 45-47.

cech pozwala przedstawić w sprawozdaniu finansowym rzetelny i jasny obraz (true and fair view) sytuacji i dokonań finansowych podmiotu.

Jest to jeden z etapów tworzenia w przedsiębiorstwie zasad odpowiedzialnego biznesu. Wzajemne relacje omawianych właściwości przedstawiono na rysunku 1.

Rysunek 1. Cechy jakościowe informacji sprawozdawczej według założeń koncepcyjnych MSR.

Źródło: Gierusz J.(2005), s. 18.

Jakość wyniku finansowego może być oceniana na podstawie istotnych wymagań jakościowych stawianych sprawozdawczości finansowej. Jeśli dane zawarte w sprawozdaniach finansowych spełniają określone wymogi jakościowe, umożliwiają pokazanie rzeczywistego obrazu przedsiębiorstwa oraz podejmowanie optymalnych decyzji i dokonywanie właściwych ocen. Ogólną charakterystykę

głównych cech jakościowych informacji prezentowanych w sprawozdaniu finansowym zawiera tablica 1.

Tablica 1. Cechy jakościowe informacji finansowej

Cecha	Charakterystyka	Uwagi
Zrozumiałość. (understandability)	Informacja przejrzysta, czytelna i zrozumiała.	Użytkownik musi mieć odpowiedni zasób wiedzy ekonomicznej i chęć studiowania sprawozdania z należytą starannością. Nie można pomijać informacji tylko dlatego, że są skomplikowane i przez to nie dla każdego zrozumiałe.
Przydatność. (relevance)	Informacja istotna, mająca wartość prognostyczną.	Informacja istotna ułatwia ocenę przyszłych zdarzeń lub weryfikację ocen wcześniejszych. Ma ona znaczącą wartość, jeżeli jej pominięcie wpływa na decyzje użytkowników.
Wiarygodność. (reliability)	Brak błędów merytorycznych i stronniczości oraz wierne przedstawienie transakcji i zdarzeń będących przedmiotem odwzorowania rzeczywistości gospodarczej.	Jest realizowana przez: <ul style="list-style-type: none"> – wierne odwzorowanie rzeczywistości, – przewagę treści nad formą, – neutralność, ostrożność i kompletność.
	Wierność prezentacji (faithful representation).	Nie oznacza stuprocentowej dokładności informacji finansowej.
	Przewaga treści nad formą. (substance over form)	Transakcje należy prezentować zgodnie z ich treścią ekonomiczną, a nie tylko z formą prawną.
	Neutralność. (neutrality)	Informacja nie może być stronnicza - celowo wyselekcjonowana lub prezentowana tak, by wpływać na decyzje i oceny użytkowników po to, aby osiągnąć oczekiwany rezultat.
	Ostrożność. (prudence)	Oznacza rozwagę przy dokonywaniu ocen i oszacowań, tak by nie zawyżać aktywów i przychodów, a nie zaniżać –zobowiązań i kosztów.
	Kompletność. (completeness)	Informacja obejmuje wszelkie istotne szczegóły dotyczące danego zdarzenia.
Porównywalność. (comparability)	Stosowanie przez przedsiębiorstwo tych samych zasad pomiaru i prezentacji zdarzeń w kolejnych okresach.	Porównywalność w czasie odnosi się do sprawozdań danego podmiotu za kolejne okresy; w przestrzeni dotyczy oceny danego podmiotu na tle innych. W tym aspekcie wymaga ona harmonizacji zasad rachunkowości i akceptacji standardów międzynarodowych, a także ograniczenia liczby rozwiązań wariantowych.

Źródło: opracowanie własne na podstawie Walińska E. (2005), s. 55-56.

Aby informacje finansowe zawarte w sprawozdaniach posiadały walor użyteczności muszą być zrozumiałe dla użytkowników. Przy czym, od korzystającego ze sprawozdania finansowego wymaga się dostatecznej wiedzy ekonomicznej oraz chęci zaznajomienia się z nowymi informacjami. Nie należy więc rezygnować z prezentowania bardziej skomplikowanych zagadnień tylko dlatego, że dla pewnej grupy użytkowników mogą być one niezrozumiałe. Głównym atrybutem użyteczności informacji finansowej jest przydatność, co oznacza zdolność oddziaływania na podejmowane przez użytkowników decyzje ekonomiczne. Taką cechą posiada informacja wykorzystywana przy dokonywaniu ocen, przy czym powinna ona umożliwiać nie tylko weryfikację ocen wcześniejszych – poprzez ich potwierdzenie lub skorygowanie, ale także posiadać wartość predyktywną.

Przydatność informacji wiąże się także z jej istotnością, która zależy od kwoty oraz błędu – ocenianego w danych okolicznościach – w przypadku pominięcia lub zniekształcenia tej pozycji. To, czy informacja ma wartość znaczącą zależy od treści i skali opisywanego zjawiska. Należy zauważyć, iż zgodnie z koncepcją wartości znaczącej, to w mniejszych jednostkach, niższa wartość pozycji może mieć relatywnie większy wpływ na obraz prezentowany w sprawozdaniu finansowym. W odniesieniu do wyniku finansowego istotność jest postrzegana przez pryzmat takich cech jak: trwałość i związana z nią wartość prognostyczna, których spełnienie warunkuje zdolność wyniku do oddziaływania na decyzje jego odbiorców⁹. Trwałe wyniki finansowe postrzegane są jako dobra podstawa procesu decyzyjnego, pomagająca w szacowaniu efektywności inwestycji. Zdolność prognostyczna ma z kolei zapewniać użytkownikom właściwą ocenę parametrów, ma umożliwić wykorzystanie zysku do przewidywania przyszłych zysków.

Prezentowane informacje są wiarygodne, gdy „nie zawierają istotnych błędów i są bezstronne oraz gdy użytkownicy mogą być pewni, że wiernie odzwierciedlają to, co starają się odzwierciedlić lub czego odzwierciedlenia można by od nich zasadnie oczekiwać”¹⁰. Wiernie przedstawienie rzeczywistości należy rozumieć jako zgodność informacji finansowej z założeniami i procedurami stworzonymi lub adaptowanymi przez rachunkowość¹¹. W przypadku informacji finansowej, wierność odwzorowania obarczona jest pewnym ryzykiem, które wynika z problemów związanych z identyfikacją i pomiarem oraz stosowaniem odpowiednich zasad wyceny i prezentacji¹².

Wiarygodność informacji wymaga ponadto zachowania przewagi treści nad formą, co oznacza przedstawienie zdarzeń zgodnie z ich treścią ekonomiczną i rzeczywistością gospodarczą, a nie tylko według formy prawnej.

Neutralność jako warunek wiarygodności informacji wymaga rezygnacji z uznania z góry założonego wyniku. Wiąże się ona z brakiem stronniczości „co oznacza eliminowanie jakiegokolwiek selekcji danych (z wyjątkiem informacji nieistotnych),

⁹ Cieślak R., Szczęsny W., (2007), s. 56.

¹⁰ Międzynarodowe Standardy, s. 63.

¹¹ Gierusz J., (2005), s. 21.

¹² Micherda B., (2007), s. 5.

eksponowania jednych informacji, a ukrywania innych”¹³. Z kolei ostrożność umożliwia uwzględnienie w informacji finansowej niepewności, która w sposób nieunikniony towarzyszy wielu zdarzeniom. Polega ona na rozważeniu przy stosowaniu subiektywnych ocen potrzebnych do dokonania oszacowań.

Informacje wiarygodne muszą być kompletne, czyli zawierać wszystkie istotne szczegóły dotyczące danej transakcji lub zdarzenia, z uwzględnieniem ograniczenia, jakie wynika z wyważenia korzyści i kosztów. Pominięcie pewnych informacji może powodować, że staną się one nieprawdziwe i będą wprowadzały w błąd, a więc utracą nie tylko wiarygodność, ale i przydatność.

Aby informacja finansowa była użyteczna musi być porównywalna. Tę cechę jakościową należy rozpatrywać w trzech płaszczyznach:

- porównywalności na tle innych jednostek – czemu sprzyja harmonizacja zasad rachunkowości oraz akceptacja standardów międzynarodowych;
- porównywalności w czasie – co wymaga stosowania przez jednostkę tych samych zasad pomiaru i prezentacji zdarzeń w kolejnych okresach (zasada ciągłości);
- porównywalności w obszarze sprawozdania finansowego – tak, aby prezentowane w nim kategorie były spójne¹⁴.

Porównywalność informacji jest podstawowym warunkiem badania struktury i dynamiki, analizy trendów rozwojowych oraz prognozowania wszelkich zjawisk. Konsekwencją wymogu porównywalności jest obowiązek informowania użytkowników sprawozdań finansowych o przyjętych przez jednostkę zasadach rachunkowości, ich zmianach i skutkach, jakie one powodują. Zgodnie z art. 8 ust. 2 ustawy o rachunkowości należy „w sprawozdaniu finansowym jednostki za rok obrotowy, w którym zmiany te nastąpiły, podać przyczyny tych zmian, określić liczbowo ich wpływ na wynik finansowy oraz zapewnić porównywalność danych sprawozdania finansowego dotyczących roku poprzedzającego rok obrotowy, w którym dokonano zmian”.

Zaprezentowane cechy jakościowe informacji finansowej wskazują, jak wiele czynników determinuje jej jakość. Należy jednak podkreślić, że jest ona przede wszystkim związana z użytecznością decyzyjną. Tylko wyniki finansowe wyróżniające się wysoką jakością mogą stanowić podstawę właściwych decyzji, podnoszą atrakcyjność i zmniejszają ryzyko inwestowania przez co zapewniają bezpieczeństwo obrotu gospodarczego.

3. Koszty i przychody jako determinanty jakości wyniku finansowego

Na wynik finansowy przedsiębiorstwa wpływają osiągnięte przez przedsiębiorstwo przychody i poniesione na ich osiągnięcie koszty. Są to podstawowe

¹³ Zob. Gierusz J., (2005), s. 22.

¹⁴ Zob. Kamela-Sowińska A., (2007), s. 142.

kategorie determinujące jego istotę, zakres znaczeniowy, a także wpływają na jego właściwą interpretację.

Ustawa o rachunkowości w art. 3 ust 1 pkt 30 definiuje przychód jako: „uprawdopodobnione powstanie w okresie sprawozdawczym korzyści ekonomicznych, o wiarygodnie określonej wartości, w formie zwiększenia wartości aktywów, albo zmniejszenia wartości zobowiązań, które doprowadzą do zwiększenia kapitału własnego lub zmniejszenia jego niedoboru w inny sposób niż wniesienie środków przez udziałowców lub właścicieli”.

Zgodnie z § 7 MSR 18 przychody są wpływami korzyści ekonomicznych brutto danego okresu powstałymi w wyniku (zwykłej) działalności gospodarczej jednostki, skutkującymi zwiększeniem kapitału własnego, innym niż zwiększenie kapitału wynikającego z wpłat udziałowców. Przychody należy wycenić w wartości godziwej zapłaty.

Atrybuty przychodów według ustawy o rachunkowości i MSR 18 zilustrowano w tablicy 2.

Tablica 2. Atrybuty przychodów według ustawy o rachunkowości i MSR 18

Cechy przychodów	
Ustawa o rachunkowości	MSR 18
1. Uprawdopodobnienie powstania.	1. Powstały w wyniku działalności gospodarczej.
2. Wiarygodnie określona wartość.	2. Wpływ korzyści brutto.
3. Wzrost kapitału własnego lub zmniejszenie jego niedoboru.	3. Zwiększenie kapitału własnego.

Źródło: Martyniuk T., (2010)

Z kolei koszty, zgodnie z art. 3 ust. 1 pkt 31 ustawy o rachunkowości oznaczają „uprawdopodobnione zmniejszenie w okresie sprawozdawczym korzyści ekonomicznych o wiarygodnie określonej wartości, w formie zmniejszenia wartości aktywów albo zwiększenia wartości zobowiązań i rezerw, które doprowadzą do zmniejszenia kapitału własnego lub zwiększenia jego niedoboru w inny sposób niż wycofanie środków przez udziałowców lub właścicieli.”

Z przytoczonych definicji wynika, że przychody i koszty, podobnie jak wynik finansowy, kojarzą się z osiągnięciem korzyści ekonomicznych.

Identyfikacja czynników wpływających na wynik finansowy prowadzi do wyróżnienia trzech źródeł występowania przychodów i kosztów:

1. związane z transakcjami sprzedaży i procesami zużycia czynników produkcji – przychody i koszty pierwotne;

2. tytuły wynikające z obowiązujących przepisów prawnych np. podatki, ubezpieczenia, dotacje, subwencje – przychody i koszty publiczno-prawne;
3. związane z zaistnieniem okoliczności obligujących jednostkę gospodarczą do zarejestrowania określonych tytułów przychodów i kosztów, wynikających z obowiązywania nadrzędnych zasad rachunkowości – przychody i koszty będące konsekwencją obowiązywania prawa bilansowego.

Zarówno przychody, jak i koszty pierwotne oraz publiczno-prawne, są efektem transakcji rzeczywiście występujących, stąd ich ujęcie w księgach rachunkowych i ujawnianie w sprawozdaniu finansowym jest oczywiste. Natomiast przychody i koszty, które przedsiębiorstwo może ująć i ujawnić w sprawozdaniu finansowym, w zależności od obowiązujących regulacji prawa bilansowego istotnie mogą wpływać na jakość wyniku finansowego. Należą do nich: rezerwy oraz odpisy aktualizujące z tytułu utraty wartości aktywów.

Tworzenie rezerw przez przedsiębiorstwo jest efektem zabezpieczenia się przedsiębiorstwa przed przewidywanym ryzykiem i związanymi z nim obciążeniami w przyszłości oraz obowiązywania zasady ostrożności w rachunkowości, a głównym celem jest urealnienie wyniku finansowego. Zgodnie z art. 3 ust 1 pkt 21 ustawy o rachunkowości, rezerwy są zobowiązaniami, których termin wymagalności ani kwota nie są pewne oraz, że tworzy się je, gdy na jednostce ciąży prawny lub zwyczajowy obowiązek stwarzający prawdopodobieństwo uszczuplenia korzyści ekonomicznych. W konsekwencji powoduje to opieranie się na przypuszczeniach i szacunkach prawdopodobieństwa, których wyniki mogą być różne zależnie od przyjętych założeń¹⁵. W momencie realizacji zdarzenia może się z kolei okazać, że szacunek odbiega od rzeczywistej kwoty zaistniałego zobowiązania. Powstałe różnice wpływają na wynik finansowy okresu wykorzystania rezerwy i jego jakość. W niektórych przypadkach może się z kolei zdarzyć, że występują trudności w ocenie, czy istnieje rzeczywiście obowiązek utworzenia rezerwy. Sytuacja taka może spowodować możliwość dokonania subiektywnych wyborów oraz niebezpieczeństwo podjęcia błędnych decyzji, co istotnie wpłynie na wynik finansowy w momencie utworzenia rezerwy i jej rozwiązania, gdy ryzyko, na które utworzono rezerwę, ustało lub było oszacowane zbyt wysoko. Dlatego rezerwy mogą być wykorzystywane w kreowaniu pożądanego poziomu wyniku finansowego.

Podobną sytuację można zaobserwować przy dokonywaniu odpisów aktualizujących z tytułu utraty wartości aktywów, których dokonuje się w celu odzwierciedlenia całkowitego lub częściowego obniżenia się wartości danego składnika aktywów na skutek trudnych do przewidzenia zdarzeń.

Zgodnie z zapisami ustawy o rachunkowości (art. 28 ust. 1, art. 35 ust. 4) trwała utrata wartości zachodzi wtedy, gdy istnieje duże prawdopodobieństwo, że kontrolowany przez jednostkę składnik aktywów nie przyniesie w przyszłości w znaczącej części lub w całości przewidywanych korzyści ekonomicznych.

¹⁵ Zob. Gierusz J., (2005), s. 108-109.

Składnik aktywów może nie przynieść w przyszłości w znaczącej części lub całości przewidywanych korzyści ekonomicznych, gdy:

- zaistnieje przyczyna utraty wartości (art. 32 ust. 4 UR),
- możliwe jest stwierdzenie, że przyszłe korzyści ze składnika aktywów będą niższe niż przewidywane (MSR 36).

W tej sytuacji jednostka gospodarcza powinna dokonać odpisu aktualizującego, doprowadzając wartość składnika wynikającego z ksiąg rachunkowych do ceny sprzedaży netto, a w przypadku jej braku – do ustalonej w inny sposób wartości godziwej (art. 31 ust. 4 i 5 UR).

Zgodnie z MSR 36 odpisy z tytułu trwałej utraty wartości dokonywane są, gdy wartość danego składnika aktywów wynikająca z ksiąg rachunkowych przekracza jego wartość ekonomiczną. Wartość ekonomiczna odpowiada z kolei cenie sprzedaży netto (art. 28 ust. 5 UR) danego składnika aktywów lub jego wartości użytkowej¹⁶, zależnie od tego, która z nich jest wyższa.

MSR 36 podaje, że utrata wartości aktywów może być spowodowana:

- przesłankami pochodzącymi z zewnętrznych źródeł informacji lub
- przesłankami pochodzącymi z wewnętrznych źródeł informacji.

Standard wymienia przykładowe przyczyny utraty wartości, nie wyczerpując ich katalogu.

Przesłankami pochodzącymi z zewnętrznych źródeł zgodnie ze standardem są:

1. utrata wartości rynkowej danego składnika zarejestrowana w ciągu okresu jest znacznie większa od utraty, której można by się spodziewać w wyniku upływu czasu i normalnego użytkowania,
2. w ciągu okresu nastąpiły lub nastąpią w niedalekiej przyszłości znaczące i niekorzystne dla jednostki zmiany o charakterze technologicznym, rynkowym, gospodarczym lub prawnym w otoczeniu, w którym jednostka prowadzi działalność, lub też na rynkach, na które dany składnik aktywów jest przeznaczony,
3. w ciągu okresu nastąpił wzrost rynkowych stóp procentowych lub innych rynkowych stóp zwrotu z inwestycji i prawdopodobne jest, że wzrost ten wpłynie na stopę dyskontową stosowaną dla wyliczenia wartości użytkowej danego składnika aktywów i istotnie obniży wartość ekonomiczną składnika aktywów,
4. wartość bilansowa aktywów netto jednostki sporządzającej sprawozdanie finansowe jest wyższa od ich rynkowej kapitalizacji.

¹⁶ Zgodnie z MSR 36 wartością użytkową jest bieżąca szacunkowa wartość przyszłych przepływów środków pieniężnych, których oczekuje się z tytułu dalszego użytkowania danego składnika aktywów oraz jego likwidacji po zakończeniu okresu użytkowania. MSR 36 zawiera szczegółowe rozwiązania dotyczące sposobu szacowania wartości użytkowej.

Z kolei wewnętrzne przesłanki utraty wartości aktywów wynikają z tego, że:

1. dostępne są dowody na to, iż nastąpiła utrata przydatności danego składnika aktywów lub jego fizyczne uszkodzenie,
2. w ciągu okresu nastąpiły lub też prawdopodobne jest, że w niedalekiej przyszłości nastąpią, znaczące i niekorzystne dla jednostki gospodarczej zmiany dotyczące zakresu lub sposobu, w jaki dany składnik jest aktualnie użytkowany, lub zgodnie z oczekiwaniami – będzie użytkowany. Do takich zmian zalicza się plany zaniechania działalności lub restrukturyzacji działalności, do której dany składnik należy, lub plany zlikwidowania tego składnika przed uprzednio przewidywanym terminem,
3. dostępne są dowody świadczące o tym, że korzyści ekonomiczne danego składnika są lub będą w przyszłości gorsze od oczekiwanych.

Lista przesłanek nie jest wyczerpująca. Jednostka gospodarcza może dostrzec istnienie także innych przesłanek wskazujących na to, że mogła nastąpić utrata wartości danego składnika. MSR 36 wykorzystuje przesłanki tylko jako sygnalizator, że konieczne jest przeprowadzenie analizy utraty wartości (tj. porównanie wartości księgowej z ekonomiczną). Przesłanki zawarte w standardzie są warunkiem koniecznym, ale niewystarczającym do zaistnienia utraty wartości, stąd nie są one tożsame z „inną przyczyną powodującą trwałą utratę wartości środka trwałego” (art. 32 ust. 4 UR), ani nie wskazują, że „składnik aktywów nie przyniesie w przyszłości w znaczącej części lub całości przewidywanych korzyści ekonomicznych” (art. 28 ust. 7 UR).

Standard podkreśla, że jeśli nastąpiła obniżka wartości danego składnika aktywów, oznacza to potrzebę zweryfikowania pozostałego okresu jego użytkowania oraz metody amortyzacji lub wartości końcowej, nawet jeśli nie ujęto żadnego odpisu aktualizującego z tytułu utraty wartości tego składnika.

Istotne problemy występują więc przy identyfikacji przesłanek występowania utraty wartości, jej wysokości, momentu wystąpienia, a potem – odwrócenia wcześniej dokonanego odpisu¹⁷. Sytuacje te powodują duże ryzyko podjęcia niewłaściwych decyzji przez poszczególne jednostki gospodarcze. Stwarza to możliwość manipulowania wynikami przedsiębiorstwa w celu wykreowania zamierzonego jego obrazu przez zarządzających.

Przedstawione sytuacje, mające wpływ na przychody i koszty przedsiębiorstwa, a przez to na jego rezultaty działalności, wskazują jednoznacznie na zagrożenia związane z wartością informacyjną wyniku finansowego. Jest to przejawem zapewne dużego subiektywizmu w ocenie przesłanek przy tworzeniu rezerw przez jednostkę gospodarczą lub dokonywaniu odpisów aktualizujących z tytułu utraty wartości.

¹⁷ Zob. Gierusz J., (2005), s. 135-136.

Zakończenie

W globalnej gospodarce rynkowej ważnym elementem funkcjonowania rynku staje się potwierdzenie wiarygodności informacji zawartych w sprawozdaniu finansowym. Obiektywizm i wierne przedstawienie rzeczywistości uznaje się za konieczne atrybuty wiarygodnego, odpowiedzialnego społecznie systemu rachunkowości. Od uczciwości i moralności osób sporządzających sprawozdanie finansowe zależy, jak zostaną wykorzystane obszary swobody dopuszczające postępowanie według uznania w ramach polityki rachunkowości. Zaprezentowany w sprawozdaniu wizerunek przedsiębiorstwa nie może być jednak sprzeczny z nadrzędną zasadą rachunkowości, jaką jest rzetelne przedstawienie jego prawdziwego obrazu.

Obowiązujące regulacje rachunkowości nie sprzyjają jednak wysokiej jakości prezentowanych rezultatów działalności przedsiębiorstwa. Jest to wynikiem zapewne rozbieżności w zasadach ustalania i prezentacji wyników przedsiębiorstwa wynikające z obowiązujących krajowych i międzynarodowych regulacji prawnych, niejednolitego interpretowania przez nie podstawowych kategorii składających się na wynik finansowy. Występowanie wielu obszarów dokonywania alternatywnych i subiektywnych wyborów powoduje, że ustalone wyniki mogą mieć różną wartość informacyjną. Na jakość tych informacji duży wpływ ma także możliwość wykorzystywania przez rachunkowość szacunków i subiektywnych ocen. Sytuacja ta stawia przed rachunkowością finansową nowe wyzwanie: „co należałoby zrobić, by zwiększyć wartość informacyjną prezentowanych wyników przedsiębiorstwa”.

Jak podkreśla J. Gierusz¹⁸, dla podniesienia użyteczności informacji zawartych w sprawozdaniu finansowym należy w rachunku zysków i strat wyodrębnić:

- koszty i przychody dotyczące transakcji ciągłych;
- koszty i przychody dotyczące transakcji jednorazowych;
- tę część wyniku finansowego, która pochodzi z przeszacowań, przez co obciążona jest dużym ryzykiem braku możliwości realizacji.

Zdaniem autora, sprawozdanie finansowe uzupełnione o te informacje pozwoli interesariuszom na lepszą analizę wyniku finansowego pod kątem jego stabilności, przewidywalności i porównywalności, co ma istotne znaczenie dla oceny prawdopodobieństwa przyszłych przepływów pieniężnych.

Streszczenie

Sprawozdanie finansowe dostarcza interesariuszom szereg informacji o jednostce – do najważniejszych z nich należy właściwy pomiar i prezentacja rezultatów działalności przedsiębiorstwa wyrażane w postaci wyniku finansowego. Występowanie – zgodnie z obowiązującymi regulacjami prawnymi – możliwość dokonywania alternatywnych i subiektywnych wyborów powoduje, że ustalone wyniki mogą mieć różną wartość informacyjną. Na jakość tych informacji duży wpływ ma także wykorzystywanie przez rachunkowość szacunków i subiektywnych ocen.

¹⁸ Zob. Gierusz J., (2005), s. 248.

W artykule opisano cechy jakościowe informacji finansowej, wskazując na tym tle główne czynniki determinujące jakość wyniku finansowego przedsiębiorstwa: rezerwy oraz odpisy aktualizujące z tytułu utraty wartości aktywów.

Summary

Financial statements provide stakeholders with a range of information about the company. The most important of them are the correct measurement and presentation of the results of the company's activities expressed as financial results. In accordance with the law regulations exists the possibility of making alternative choices and subjective causes that determined the results. They may have a different value of the information. The quality of this information is highly influenced by the use of accounting estimates and judgments. The article describes the qualitative characteristics of financial information, indicating the main factors determining the quality of the financial result of the company as provisions and write-downs for impairment of assets.

Bibliografia

1. Cieślík R., Szczęsny W., (2007), *Teoretyczne i praktyczne aspekty jakości zysku* [w]: Finansowe uwarunkowania rozwoju organizacji gospodarczych: informacja finansowa i jej wykorzystanie w warunkach stosowania MSR/ MSSF, pod red. Turyny J., Szczęsnego W., Wydawnictwo Naukowe Wydziału Zarządzania UW, Warszawa.
2. Cieślík R., Szczęsny W., (2009), *Zysk księgowy jako czynnik asymetrii na rynku kapitałowym.*, [w]: Finansowe uwarunkowania rozwoju organizacji gospodarczych: teoria i praktyka budżetowania pod red. Szczęsnego W., Turyny J., W., Wydawnictwo Naukowe Wydziału Zarządzania UW, Warszawa.
3. Cieślík R. (2010), *Metody oceny wiarygodności sprawozdań finansowych w praktyce światowej.*, [w]: Przedsiębiorczość – aspekty finansowe i społeczne, pod red. Szczęsnego W., Turyny J., Wymysłowskiego S., Wydawnictwo Naukowe Wydziału Zarządzania UW, Warszawa.
4. Czubakowska K., Gabrusewicz W., Nowak E., (2009), *Przychody, koszty, wynik finansowy przedsiębiorstwa.*, PWE, Warszawa.
5. Gierusz J. (2005), *Koszty i przychody w świetle nadrzędnych zasad rachunkowości. Pojęcia – klasyfikacja – zakres ujawnień*, ODDK, Gdańsk.
6. Martyniuk T. (2010), *Przychody jako kategoria prawa bilansowego.*, Zeszyty Teoretyczne Rachunkowości tom 54 (110), wyd. SKwP, Warszawa.
7. Michalak J., (2008), *Pomiar dokonań od wyniku finansowego do Balanced Scorecard.*, Difin, Warszawa.
8. Micherda B., (2007), *Wiarygodność istotną cechą sprawozdania finansowego.*, „Forum Rachunkowości” nr 1.

9. Międzynarodowe Standardy Sprawozdawczości Finansowej., (2011), Wyd. SKwP, Warszawa.
10. Kamela-Sowińska A., (2007), *Rachunkowość na zakręcie*, [w]: *Rachunkowość wczoraj, dziś, jutro*, pod red. Cebrowska T., Kowalik A., Stępień R., Wyd. SKwP, Warszawa.
11. Turyna J., (2003), *Standardy Rachunkowości, MSR - US GAAP - polskie ustawodawstwo.*, Difin, Warszawa.
12. Turyna J., (2010), *Jakość wyniku księgowego jako wyznacznik jego użyteczności decyzyjnej dla użytkowników informacji finansowej.*, *Zagrożenia w działalności gospodarczej a prawo bilansowe* pod red. Mączyńskiej E., Mesnera Z., wyd. SKwP Warszawa i PTE Warszawa.
13. Walińska E., (2005), *Międzynarodowe standardy rachunkowości. Ogólne zasady pomiaru i prezentacji pozycji bilansu i rachunku wyników*, Oficyna Ekonomiczna, Kraków.
14. Walińska E., (2009), *Bilans jako fundament sprawozdawczości finansowej w kontekście zmian współczesnej rachunkowości.*, Oficyna Wolters Kluwer Business, Warszawa.
15. Wiczorek A., (2010), *Jak analizować czynniki wpływające na zysk firmy.*, „Biuletyn Rachunkowości” nr 7 (103).

Informacje o autorze:

Prof. dr hab. Teresa Martyniuk
Sopocka Szkoła Wyższa
Wydział Ekonomiczno-Społeczny
Katedra Rachunkowości